

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 3

Fylke: V. Agder

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Nes

Emne: Brynet

Bygdelaq: Selandsheia

Oppskr. av: Hans Seland

Gard: Seland

(adresse): Flakkefjord

G.nr. 90 Br.nr. 12

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Ja. Alder 80 år.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

- 1 Krossstein. Ein gamal mann gissa på om hein var fastliggjande stein, bruka i eldgammal tid
- 2 No berre kunststein, å seija. Naturlig bryne-stein. Byg finst ikkje i bygda. Eg samla ei tid på gamle utbrukt brynesteinar, og dei tykte seg alle å vera av Eidsborg-stein. På Skjebeli i Bakke sokn høyrde eg segg om at det ein gang kom ein skrepphandlar austlæst på som hadde med seg brynesteinar. Dei 3 brøndene på garden gav han eit jordsykke kvar for kvar sin brynestein, så han fekk seg gard han og!
3. Fyrst sliping på slipestein, så bryning. Eg veit sume snikkarar som helst heinar bitjarn og høvletenner på flat stein.
4. Ja, dei som var gamle i min ungdom og fòdde kring 1800 brúga tyning av tjå. Og det vart meg fortalt i Sør-Jylland 1888 at i Tønder på vestkysten bruka dei det einno i Marskløndy. Skikken med runde slipesteinar må ha kome hertil kring 1800, vil eg tru. Eg har set små amboltar som vøq 3-4 kg og som har vore bruka til dette. Tyninga var rind ikkje plud kvar manns sak, vil eg tru.

2

5. Eg har ut eit par steinar på Seland som vel kunne vere brukte, men dei hadde ikkje noka holska av sliping, så eg gav nyp tanken. Det hende nok at dei tok små utskilne slipesteinar med seg når dei slo langt frå garden. Sjå ellers svar på 3 og 4.

6. Det vanlige er at slaktefokket tek dei utskjinnede gjæane med når dei gjing heim til måls. Kor lenge ein brukar dei mellom kvar sliping? Det spårst kor god gjæa er, og om ein har steinhogge i slakten.

7. I min ungdom hadde mit alle slaktekarane foruten kvasstein også ei gästikka, gjort av gamal eiketåg: ei som frå alders tid hadde lege nedsett i vatn eller mjø. Gästikka kunne vere som 18 tomar lang med handfanget, og hadde i øvre enden (i handfanget) ein krok til å hekta ho fast med i liggjorda. Fyrst bryna me gjæa med kvasstein og strank han så med stikka. Men det hadde før vore i bruk å gria stikka inn med fin skrivesand, og då kunne ho tena for bryne utan kvasstein. Eg høyrdi aldri tale om tjøra på gästikka.

8. Styttorgjæane vart slipte med dei sat fast på orvet. Langorgjæane løysar me av. Same slippe mot eggen og andre med. Tungen regel for elikt.

9. Styttorvet held ein med enden (handfang) mellom knia, langorvet står mot bakken.

10. I min ungdom bruka me kvassteinhus til kvassteinen. Det hekk med ein krok i belket bak på kava, med noko vatn i. Var heldt utbora og utgravd av lind.

- 11 Ukjend på våre kantar.
- 12 Sjå under 10!
- 13. Fugen brukar kvasssteinus no. Dei kinnstjorde brynsteinant me no brukar her me i buksetomma og dei vert brukte tørre
- 14 Eg vit frå andre kantar (Nordfjord) at dei har laga svorta til skinn av slikt saman med "fittill") vitriol.
- 15 Har aldri høyrd om slikt her.
- 16 Som for 15.
- 17 Fjerner ikkje til det, men Eidsborgskinn høst og sikkert nytkare på den vis. lig han for luy: sola vil han hardna (som skiferstein og gjer.)
- 18 Fuga slike hermer her. Berre for kravn.
- 19 Nei. Men sakte laud ein spütte på kvasssteinen når ein var utan kvasssteinus, og slaktedogga var tørre.
- 20 Nei.

P. S. Kvass-stein og brynstein er brukte om-ein-annan; aldri berre bryne.

Kråga sad på høye fjell å roba elle kvassstein
 "Kå vil du me kvassstein?" Bryna gå. "Kå vil du me gå?"
 "Slå høy." "Kå vil du me høy?" "Gje kjpra."
 "Kå vil du me kjpra?" "Molka mjelk." "Kå vil du me mjelk?"
 "Skjela ost." "Kå vil du me ost?" "Gje prest."
 "Kå vil du me prest?" "Ska døyba bodn." "Kå vil du me bodn?"
 "Sløyna di i ein fjøreholt!"